

№ 9 (3) - 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРЬ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в.б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуротовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамрокулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Mamajonov Rahimjon Akramovich

“VII-VIII ASRLARDA ARAB XALIFALIGI ISTILOSIGA QARSHI KURASHDA MAHALLIY HUKMDORLARNING O‘RNI VA ROLI” MAVZUSIGA OID INGLIZ TILLI TADQIQOTLAR TAHLILI 10-16

Облобердиев Жасурбек Косим угли

МЕРЫ НАКАЗАНИЯ, ПРИМЕНЯЕМЫЕ В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX ВВ 17-22

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Турсунов Бекмухаммад Омонович

МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ БАҲОЛАШНИНГ МЕЗОН ВА КЎРСАТКИЧЛАРИ 23-34

Курпаяниди Константин Иванович

ИССЛЕДОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ЧЕРЕЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ 35-44

Ahmedov Shohjaxon

O‘ZBEKISTONDA CHAKANA SAVDONI RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 45-51

Кулибоев Азамат Шоназарович

БЮДЖЕТ ТАШКИЛОТЛАРИДА БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ 52-62

Рўзиев Абдумалик Ортиғалиевич

МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИ БАҲОЛАШДА МИҚДОРИЙ ВА АХБОРОТ ТАҲЛИЛИ МЕТОДОЛОГИЯСИ 63-73

Abduraxmanova Shoxida Ravshanovna

TIBBIYOT MUASSASALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 74-80

Davronov Istamxo‘ja Olimovich

МЕНМОНХОНА ХИЗМАТЛАРИ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИ ВА СIFATINI BAHOLASH USULLARI 81-86

Маматов Бахадир Сафаралиевич

ҲУДУДЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯВИЙ МУҲИТ ЖОЗИБАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ 87-96

Шолдаров Дилшод Азимиддин ўғли

КАМ ТАЪМИНЛАНГАН ОИЛАЛАР УЧУН НАФАҚА ВА МОДДИЙ ЁРДАМ ТАЙИНЛАШ ВА ТЎЛАШ ТАРТИБИ 97-104

Баратов Махсудали Назиралиевич

МИКРОМОЛИЯВИЙ ТАШКИЛОТЛАР ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ 105-116

Ergashev Islom Ismoilovich

KESKIN RAQOBAT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI INVESTITSION
JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI 117-127

Қодиров Азизжон Анварович

ЎТИШ ИҚТИСОДИЁТИ МАМЛАКАТЛАРИДА ЭКОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
АМАЛИЁТИ 128-136

Эшонкулов Акмал Кудратович

ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ
СУБЪЕКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 137-142

Астанов Шерзод Рустамович

ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИНВЕСТИЦИОН ЛОЙИХАЛАРНИ
ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ТАШКИЛИЙ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 143-150

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Abdullayev Ibodulla Abdullayevich

YOSHLARNI MILLIY G'URUR RUHIDA TARBIYALASHDA OILA VA OILAVIY QADRIYATLARDAN
UNUMLI FOYDALANISH USULLARI 151-155

Turabova Sevara Kattaqulovna

BAHS-MUNOZARALARDA QO'LLANILADIGAN TUZOQLAR VA MANIPULYATSION
(SPEKULYATIV) USULLAR 156-164

Alimatova Nargis Abduxalilovna

BARQAROR RAQOBAT USTUNLIGI-RAQOBATBARDOSHLIK OMILI 165-174

Allayarova Marhabo Mavlonovna

UCHINCHI RENESSANS DAVRIDA YOSHLAR BADIY IJODINI RIVOJLANTIRISH
ZARURIYATI 175-179

Рахманов Баҳодир

СИНЕРГЕТИК ТАФАККУР: ФАЛСАФИЙ МЕРОСИМИЗНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ
АҲАМИЯТИ 180-186

Abdiraxmanov Muzaffar Zaripbayevich

ABU ALI IBN SINONING XORAZM MA'MUN AKADEMISIDAGI FAOLIYATI 187-191

Mirzaxalov Xojiakbar Tajibayevich

JAMIYATDA GENDER TENGLIGI MUAMMOSINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 192-197

Azimov Ashirali Mehmonboyevich

XOTIN-QIZLAR GENDER MA'RIFATINING IJTIMOY BARQARORLIKKA TA'SIRI 198-202

Azimov Sherzod

PHILOSOPHICAL REFLECTION ON THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF SPORT IN
SOCIETY 203-207

Абдурахмонович Хасан Иброхимович

ЎЗБЕКИСТОНДА ЁШЛАР ИННОВАЦИОН ТАФАККУРИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ УСТУВОР
ЙЎНАЛИШЛАРИ 208-216

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ*Kuliyeva Dilshoda Alijon qizi*

QUMAN TOPISHMOQLARINING O'ZBEK FOLKLORIDAGI PARALLEL SHAKLLARI 217-223

Тешабаева Дилфуза Муминовна, Абдухалилова Гулбаҳор Карабаевна

ТУРИЗМ СОҲАСИГА ОИД СЎЗ ВА ИБОРАЛАРНИ ПРЕФИКСЛАР ЁРДАМИДА

ЯСАЛИШИ 224-230

Abdinazarov Uktam Qushoqovich

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA GIPPOLOGIK TERMINLARNING LINGVISTIK TADQIQI.. 231-236

Axmedova Shaxodat Maxmutovna

O'ZBEK XALQ PAREMALARIDA SHIFO KONSEPTINING IFODALANISHI..... 237-241

Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich

JAHON TILSHUNOSLIGIDA PAREMALAR TADQIQI 242-246

Vositov Otabek Toxirjonovich

TABIATNING ATMOSFERA HODISASI UMUMIY MA'NOSI VA LEKSIK SEMANTIKA

GURUHLARNING STRUKTURAL XUSUSIYATLARI 247-253

Нодир Раҳматуллаев

НАЗАР ЭШОНҚУЛ НАСРИДА ШАРПА АРХЕТИПИНИНГ ТАЛҚИНИ 254-260

12.00.00 – ЮРИДИК ФАНЛАР*Мамасобиров Давронбек Эрназарович*

БАТАНДОШЛАР БИЛАН ИШЛАШ: ҚИЁСІЙ-ҲУҚУҚІЙ ТАҲЛИЛ 261-270

Urakov Djahongir Rajabovich, Sharipovasror Safar o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUN HUIJATLARIDA FUQAROLIK JAMIYATI

INSTITUTLARNING HUQUQIY ASOSLARI 271-276

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ*Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna*

OLIY TIBBIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARI HISSIY-KOMMUNIKATIV

KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH 277-281

Umarova Zaxro Abduraxim qizi

TALABALAR MUSTAQIL TAYYORGARLIGINI RIVOJLANTIRISHDA NOSTANDART FIKRLASH

(THINKING OUTSIDE THE BOX) NING ROLI 282-287

Kadirov Ramz Turabovich

TALABA-AKTYORLARNING SAHNA NUTQIGA OID BILIM VA KO'NIKMALARINI

TAKOMILLASHTIRISHNING SPETSIFIK TEXNOLOGIYALARI (DARS JARAYONIDAGI

MASHG'ULOTLAR MISOLIDA) 288-295

Khabiba Madaminovna Jurabekova

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF LISTENING IN THE FORMATION OF COMMUNICATIVE

COMPETENCE OF STUDENTS IN RUSSIAN LESSONS 296-302

Nishonov Akmal Obidovich, Xamrakulov Xamidullo Turgunboyevich

KLASTERLI O'ZARO TA'SIR SHAROITIDA INFORMATIKA O'QITUVCHILARINING MALAKASINI OSHIRISH JARAYONINI MODELLASHTIRISH MASALALARI 303-310

Ergashev Murodbek Ikromovich

MUSIQA TA'LIMIDA O'QUVCHILARNING KREATIV VA IJTIMOY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD IMKONIYATLARI 311-316

Utkirov Nusrat Kamilovich

BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHNING KASBIY-PEDAGOGIK KOMPETENTLI TA'MINOTINI RIVOJLANTIRISH 317-322

Yulbarsova Xurshida

BO'LAJAK SOTSIOLOGLARDA IJTIMOY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-PEDAGOGIK JIHATLARI 323-329

Baychayev Fazliddin Xusenovich

BO'LAJAK KON-METALLURGIYA SANOATI MUTAXASSISLARINING ELEKTROSTATIKAGA OID NAZARIY BILIMLARINI MUSTAHKAMLASH 330-335

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

O'ZBEKISTONDA "MAHALLA INSTITUTI" NING MAHALLIY O'Z-O'ZINI BOSHQARISH – ORGANI SIFATIDA SHAKLLANISHI, UNING HUQUQIY ASOSLARINI YARATILISHI 336-341

Tajibayeva Ma'mura Tojiddinova

AJDODLARIMIZ PEDAGOGIK TA'LIMOTLARINI O'RGANISH ASOSIDA TALABALARDA G'OYAVIY DUNYOQARASHINI RIVOJLANTIRISH 342-346

Askarova Zulayxo

BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHILARNING FIKRLASH DARAJASINI ANIQLASHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH SAMARASI 347-352

Akhmadjonova Diyora Dilshod qizi

EXPLORING THE EFFECTIVENESS OF TEACHING THROUGH ONLINE PLATFORMS 352-362

Jumaniyazova Go'zal

OLIY O'QUV YURTI TALABALARINI PIRLSGA YO'NALTIRILGAN TOPSHIRIQLARNI TAYYORLASHGA O'RGATISH METODIKASI 363-367

Хусаинова Лейла Юнусова

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ОБУЧЕНИИ ФОНЕТИКЕ: ТЕХНОЛОГИИ И МЕТОДЫ 368-373

Xudayberganov G'ayrat Quranboyevich

MATEMATIK KREATIV TAVSIFDAGI MASALALARNING BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIDA KREATIV FIKRLASHINI FANLARARO ABSSESSIAL VA ORDINATAL BOG'LAB SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI VA ROLI 374-379

To'xtasinov Muhammadjon

PEDAGOGLAR KASBIY KOMPETENLIGINI OSHIRISHDA UZLUKSIZ METODIK XIZMATNING O'RNI 380-384

Eshnazarov Murod Karimovich

GERMENEVTİK YONDASHUV ASOSIDA TA'LIM MAZMUNINI RIVOJLANTIRISH

IMKONIYATLARI 385-391

09.00.00-Фалсафа фанлари

Рахманов Баҳодир

Фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети

СИНЕРГЕТИК ТАФАККУР: ФАЛСАФИЙ МЕРОСИМИЗНИ ТАДҚИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Аннотация. Ушбу мақолада тафаккур эволюцияси ва унинг турли ёндашувлари таҳлил қилиниб, тарихий тенденциялар ва замонавий талаблар ўрганилган. Муаллиф янги давр эҳтиёжларига жавоб бермайдиган, рад этилган фикрлаш усулларига эътибор қаратади ва дунёни ўрганишда жараёнларнинг мураккаблиги, ўз-ўзини ташкиллаштириш ва нозик ҳолатларни ҳисобга оладиган синергик ёндашувнинг муҳимлигини таъкидлайди. Шунингдек илмий ва фалсафий тадқиқотларда мураккаб ҳодиса ва жараёнларни чуқурроқ англаш учун синергетик фикрлаш тамойилларини тушуниш ва қўллаш лозимлигига эътибор қаратилган.

Калит сўзлар: синергетика, методология, фикрлаш тарзи, нозиклилик, ўз-ўзини ташкиллаштириш, эволюция, тамойил.

Rakhmanov Bahodir

Doctor of Philosophy, Samarkand State University

SYNERGETIC THINKING: THE IMPORTANCE OF RESEARCHING THE PHILOSOPHICAL HERITAGE

Abstract. This article analyses the evolution of thinking and its various approaches, exploring historical trends and modern requirements. The author draws attention to the rejected ways of thinking that did not meet the needs of the new era, and emphasizes the importance of a synergistic approach that takes into account the complexity of processes, self-organization and non-linear states in the study of the world. The article calls for the understanding and application of the principles of synergetic thinking for a deeper understanding of complex phenomena and processes in scientific and philosophical research.

Keywords: synergetics, methodology, thinking style, non-linearity, self-organization, evolution, principle.

Рахманов Баҳодир

доктор философии (PhD),

Самаркандский государственный университет

СИНЕРГЕТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ: ВАЖНОСТЬ ИССЛЕДОВАНИЯ ФИЛОСОФСКОГО НАСЛЕДИЯ

Аннотация. В данной статье анализируется эволюция мышления и его различные подходы, исследуя исторические тенденции и современные требования. Автор обращает внимание на отвергнутые способы мышления, которые не отвечали нуждам новой эпохи, и подчеркивает важность синергетического подхода, который учитывает сложность процессов, самоорганизацию и нелинейные состояния в изучении мира. Статья призывает к пониманию и применению принципов синергетического мышления для более глубокого понимания сложных явлений и процессов в научных и философских исследованиях.

Ключевые слова: синергетика, методология, стиль мышления, нелинейность, самоорганизация, эволюция, принцип.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I9Y2023N21>

Кириш. Биз яшаётган давр шиддат билан ўзгариб бораётир. Дунёнинг турли минтақаларида манфаатлар тўқнашуви, рақобат, кескинлик тобора авж олаётган халқаро майдондаги мураккаб вазиятларни ҳисобга олган ҳолда, олдимизга қўйган мақсадларимизга эришишимиз, Ватанимиз ободлиги ва халқимиз фаровонлиги учун муҳим омил бўлиб хизмат қиладиган вазифаларимизни бажаришимиз лозим. Бу жараёнда ҳар биримиздан, ватанпарварлик, фидойилик, профессионализм баробарида юксак ақл идрок ва тафаккур талаб этилади. То фикрлаш қобилиятини бугунги замонга ҳамоҳанг тарзда ночизиқли тарзда шакллантирмас эканмиз, ижобий самарага эришишимиз мушкул. Аслида мамлакатимизда ўтказилаётган барча соҳадаги ўзгариш ва ислохотларнинг қон томири янгича фикрлашдан бошланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев жамиятни янгилаш ва тараққий топтириш учун ислохотлар зарурати ҳақида таъкидлаб, шундай фикр билдиради: “Ислохот – бу янгиланиш, ўзгариш дегани. Ислохотлар ижобий натижа бериши учун, аввало, раҳбарларимиз ва одамларимиз ўзгариши керак. Инсон ўзгарса, жамият ўзгаради” [1]. Дарҳақиқат инсон ўзгарсагина жамият ўзгаради. масаланинг муҳим томони шундаки, инсон ўзгариши учун аввало унинг фикри ва тасаввури ўзгариши лозим. Фикр ва тасаввур эса тафаккурнинг муҳим элементидир. Демак, биз тафаккур тарзимизни ўзгартирибгина, ислохотлар самараси ва мақсадларимиз ижобатига эришамиз.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Бугунги кунда “тафаккур”, “тафаккур тарзи”, “тафаккур услуги” тушунча ва атамалар замонавий илмий билимларда тез-тез тилга олинмоқда. Сабаби бу тушунчалар, нафақат жамият, балки, инсон, табиат ва умуман борлиққа нисбатан муносабатларини ўзида мужассам этади.

“Фалсафий тафаккур услуги илмий тафаккур услуги каби турли хил шаклларда намоён бўлиш билан характерланади. Бундай фалсафий тафаккур шакллариининг кўп қирралиги нимага боғлиқ, деган савол келиб чиқади. Бу саволга жавоб беришда шу нарсани ҳисобга олиш керакки, у ёки бу тафаккур услубининг мазмуни фалсафанинг асосий масаласини, тафаккурнинг борлиққа, руҳнинг табиатга бўлган муносабатини ҳал қилиш билан белгиланадиган дунёқарашлик ва методологик хусусияти билан белгиланади. Агар дунёқарашлик ва методологик жиҳатлар мазмунни белгиласа, уларнинг конкрет намоён бўлиши эса фалсафий тафаккур услубининг шаклини ташкил этади”.

Тафаккур ижтимоий муносабатлар, уларнинг тузилиши ва таркибий қисмлари ва бошқа ижтимоий-маънавий омиллар билан боғлиқдир. Яъни бу тушунча ижтимоий муносабатлар умумлашмаси билан характерланади.

Ҳар бир даврнинг ижтимоий-тарихий жараёнлари ўзига хос тафаккур шакллари бўлади. Демакки биз яшаётган даврнинг ҳам ўзига хос тафаккур услуги мавжуд бўлиб, у хилма-хил тарзда намоён бўладиган тарихий ҳодиса ҳисобланади. Яъни ҳар қандай бошқа усуллар сингари, тафаккур усули ҳам ижтимоий-тарихий воқеликнинг инъикоси бўла олади.

Фалсафа ва фан тарихида турли хил тафаккур услублари мавжуд бўлган. Ҳар бир услуб ҳақиқатни топиш ва билиш учун тафаккурнинг универсал услуби сифатида қўлланилган. Бироқ, тарихий тараққиёт жараёнида бундай тафаккур услублари янги давр эҳтиёж ва талабларига жавоб бера олмаганлиги учун муайян даражада инкор этилган. Бунга мисол қилиб, софистик, эклектик, механистик, метафизик ва бошқа тафаккур усулларини келтириш мумкин. Гарчанд улар бугунги кунда ҳам стихияли тарзда, баъзан қўлланилса ҳам, аммо замонавий тафаккурнинг устувор услуби бўла олмайди. Худди шундай диалектик услублар ҳам инсон тафаккурининг мутлақ, яккаю-ягона услуби бўлиб қолиши даргумон эканлигини бугунги воқеа-ҳодисалар ва ижтимоий-тарихий жараёнлар кўрсатмоқда. Инсоният бу усулларнинг ҳар бирини керакли соҳада ва зарур бўлганида ишлатишни ўрганиб олган ҳамда амалиётда бу тажрибага таяниб, фаолият олиб боради. Диалектик тафаккур классик фанда чизиқли тарзда хаотик тафаккурни, ундан тасодифий компонентларни тозалаб, рад этишга уринди. “тафаккур борасида тасодиф ҳақида гапиришни бас қилсак, биз олдинга қараб катта қадам қўйган бўламиз”, — деган эди Гегел. Синергетик тафаккур салбий ҳолатларга дуч келмасдан туриб, ижобий ҳолатлар бўлмайди, тарзида иш кўради. Яхшилик ва ёмонлик, салбий ва ижобий, туғилиш ва ўлиш бир бирларини тўлдиришади ва ўзаро боғлиқликда бўлишади. Бугунги кунда кўпчилик илм- фан аҳлининг эътиборини тортаётган синергетик тафаккур тарзи эса нисбатан оптимал ва муҳим илмий-фалсафий услуб бўлиб қолмоқда. Вақт ўтиб синергетик тафаккур ҳам эскиради, дейишга эса ҳозирча илмий асослар ва башоратлар мавжуд эмас.

Муҳокама. Синергетик тафаккур бизни қуршаб турган олам ва инсонни мураккаб очиқ динамик система сифатида кўрувчи нозизиқли тафаккур тарзи ҳисобланади. Холизмнинг янгича тушуниш синергетик тафаккурнинг ўзига хосликларидан бири ҳисобланади.

Синергетикани диалектика асосида шаклланган ва уни тўлдирадиган илмий қарашлар мажмуи, деб ҳисоблайдиганлар ва аксинча, диалектикага энди зарурат йўқ, уни синергетика билан алмаштириш лозим, дегар ақидадаги олимлар ҳам йўқ эмас. Бир ҳақиқатни эътироф этиш керакки, диалектик тафаккур тарзини тўлиқ инкор этиш тўғри эмас. Синергетикада эса ўз-ўзини ташкиллаштириш, ўз-ўзини бошқариш, номувозанатлилик, нозизиқли ҳолат ва жараёнларни ўрганиш, хаос ва тартибот таснифи муҳимдир. Мазкур услуб оламни янгича изоҳлашга қаратилган бўлиб, ундаги мураккабликни ўрганишга, табиий ва ижтимоий жараёнларнинг табиатини, хоссаси ва структурасини билишга йўналтирилган илмий йўналиш сифатида намоён бўлмоқда.

Агар диалектика дунёқараш сифатида кўпроқ чизиқлилиқ тафаккурига асосланган бўлса, синергетика нозизиқлилиқ тамойилини илгари суради. Ушбу тамойилга кўра, тараққиёт олдидан белгилаб қўйилган йўлдан кетмай, ҳар бир нарсанинг ички бир хусусияти ва ташқи алоқадорлиги негизида ҳар сафар янги ва бетакрор йўлдан боришини кўрсатади.

Е.Н.Князева ва С.П.Курдюмовлар ҳақли равишда таъкидлашича, синергетика бизнинг дунё ҳақидаги тасаввурларимизни тубдан ўзгартириб, илгариги тафаккур инерциясини (мураккаблиқ қаршисидаги чўчишлар, беқарорлик, ностабиллик ва хаосга бўлган салбий муносабатлар, Ер шарида илмий ахборотлар ва аҳолининг экспоненциал [бирданига, кескин] тарзда ўсиши ва бошқаларни) тақиқ ва чеклашларни бузиб

юбормокда[2]. Бу фан табиий-илмий билимлар чегарасидан чиқиб, ижтимоий-гуманитар, иқтисодий ва социал соҳадаги билимлар соҳасига ҳам кириб борди. Чунки, коеволюцион (*биологик турларнинг биргаликдаги эволюцияси*) жараёнлар, бифуркацион сакрашлар, ночизиқли ривожланиш жараёни бутун борлиққа хосдир.

М.В. Сапронов фанларнинг гносеологик асосларини янги даражага кўтариш масаласида классик парадигмалардан воз кечиб, синергетик концепцияга эга бўлиш кераклигини айтади. У синергетикада атрофдаги воқеликка янгича қарашни, илмий мезонларнинг янги идеални, муаммоларни қўйиш ва ҳал этишда янгича ёндашувни, инсоннинг билим имкониятларидан фойдаланишнинг янги принципини кўради[3].

Синергетик тафаккурнинг ўзига хос принципларини билиш илмий фалсафий тадқиқотлар жараёнлари ва методологик аҳамиятлари таснифлашда муҳим ҳисобланади. А.А.Дружкин таъкидлашича синергетик тафаккур принципларини қуйидагилардан иборат:

- оламда тасодиф, номувозанатлилик ва беқарорлик муҳим роль ўйнайди;
- ночизиқли жараёнлар ҳаракати олдиндан айтиб бўлмас ва кўпвариантлидир;
- хаосдан тартиблилик спонтан тарзида вужудга келиши мумкин;
- ночизиқли тафаккур детерминизмни рад этади. Бундан ташқари синергетик тафаккур оламни янгича кўришни шакллантиради[4].

Юқоридаги принципларга асосан синергетик методологиянинг муҳим вазифаларини ҳам белгилаб олиш мумкин. Биз тадқиқот давомида Марказий Осиё мутафаккирларининг фалсафий меросини тадқиқ этиш баробарида, тарихий ва ижтимоий жараёнларни, ўша даврдаги умумий дунёқарашни ҳам инобатга олишимиз лозим. Шу билан бирга фалсафий қарашлардаги бугунги давр учун муҳим бўлган ғоя ва таълимотларини ҳам нечоғлиқ долзарб эканлигини тадқиқ этиш зарур. Зеро айнан синергетик методология асосида фалсафий билимларни тадқиқ этиш, ўша даврдаги ғоя ва қарашларни “янгилаш” баробарида, интеграцион билимларни ҳам ҳосил қилиш имконига эга бўламиз. Буни Абу Райҳон Беруний, Ибн Сино ва Алишер Навоий каби алломаларимизнинг фалсафий қарашлари тимсолида кейинги бобларимизда шарҳлаймиз. Зеро Марказий Осиё мутафаккирларининг илмий-ижодий асарларида синергетика каби янги илмий атамалар қўлланилмаган бўлсада, уларнинг ижодий фаолиятларида синергетик қонуниятлар амал қилган. Бошқача қилиб айтганда, синергетика атамаси илм фан га кириб келганига қадар унинг қоялари ва қонуниятлари мавжуд бўлган ва бугун бу ҳақиқатни асослаш учун бизда муҳим методологик қўлланма бор.

Марказий Осиё фалсафий меросини тадқиқ этиб, муҳим бир илмий хулосага келамиз: Фалсафий қарашларни тадқиқ этаётган алломаларимизнинг дунёқарашлари ва фалсафий тафаккурларини замонавий фан тилида айтганда “ночизиқли” тафаккур тарзи билан қиёсласак, улар ҳам ўз даврларида маълум махноба стихияли тарзда синергетик тафаккур асосида ижод этишган. В.Г. Иванчихиннинг фикрича, синергетик тафаккур инсоннинг ижодий фаолиятини фаоллаштиради. Барқарор бошқариладиган ривожланишдан тез эволюцияга олиб келадиган янги тартибдаги ривожланиш тузилмасига олиб келади. Шунинг учун синергетик тафаккур ночизиқли, тадрижий ва яхлитлик ҳисобланади[5].

Ҳаёт беқарор ва серқирра, унинг муаммоларини эса турли услуб ва йўллар орқали ҳал этиш мумкин. Худди шундай ижодий ва илмий фаолиятда ҳам мавжуд муаммоларни ҳал этиш учун турли метод ва ёндашувлардан фойдаланиш талаб этилади. Шунинг учун бу борада илмий тадқиқот вакиллари энг замонавий методология ва илмий ютуқлар билан масалага объектив ёндашишлари зарур. Бунинг учун эса синергетик тафаккур йўли орқали ҳолатга ночизиқли эврикадан фойдаланиш қобилятига эга бўлиш талаб этилади. Бу борада синергетик методология эволюциясини ўрганиш ва фалсафий тафаккурни ривожлантириш муҳим дастуруламал бўлади. Биз айнан синергетик тафаккур асосида Марказий Осиё мутафаккирларининг фалсафий меросини ўрганиш жараёнида кўпроқ айна ночизиқли тафаккур асосида ижодий жараёнларнинг хаотик ва яхлитлигини тадқиқ этмоқдамиз. Шунинг ҳисобидан ночизиқли тафаккур асосида аждодларимизнинг фалсафий меросини ўрганиб, улардаги синергетик ғояларини кашф этиш баробарида, уларни изоҳлаш, таҳлил этиш, анализ ва синтез қилиш орқали янги гносеологик назарияларга эга бўлиш имконини яратади.

Натижалар. Таниқли синергетикшунос олим Д.Бозаров ва Г.Каримова таъкидлаганидек, Ночизиқли тафаккур тарихнинг янгиланаётган услубиётига хос алоҳида жиҳати бўлиб, бу ерда “барқарорлик ва беқарорлик”, “бифуркация”, “аттрактор” каби категориялар самаралидир. Улар тарихнинг фақат баён қилувчи фандан сценарийли ёндашувни ўзлаштирган назарий фанга айланишига хизмат қилади. Бу – тарихий қаҳрамонлар ва омма ҳаракатларини: биринчидан, уларнинг ўз маданий-руҳий координатларида; иккинчидан, муқобил сценарийлар мазмунида баҳолашни тақозо этади. Хусусан, “синергетик” фикрлайдиган тарихчи, сиёсатчи, иқтисодчи у ёки бу қарорни аввалги ва кейинги ҳолатларни тўғри чизиқ бўйлаб таққослаш ёрдамида баҳолай олмайди: у кейинги воқеа-ҳодисаларнинг боришини бошқа муқобил йўллар билан солиштириши шарт. Табиийки, бундай фикрлаш жуда катта интеллектуал ғайратни ва жуда кўп миқдордаги ахборотни талаб қилади, бу эса илмий фикр юритишни бир онлик кайфият, ўткинчи сиёсий симпатия ва антипатиялар таъсирига боғлиқ одатий фикрлашдан умуман фарқлантиради. Турли ҳал қилувчи воқеа-ҳодисотларда воқеалар ривожининг гипатетик вариантларини “олдидан ҳисоблаш” учун мўлжалланган компьютер дастурлари яқин истиқболда ночизиқли тарихий тафаккурнинг кучли қуролига айланиши эҳтимолдан холи эмас” [6].

Масаланинг яна бир муҳим томони шундаки, юқорида айтганимиздек, ҳар бир инсон бугунги глобаллашув ва мураккаб замонда янгича фикрлаш кўникмасига эга бўлиши керак. Янгича фикрлаш эса бугунги давр талаби нуқтайи назаридан синергетик фикрлаш демакдир. Синергетик фикрлашни ўрганиш – дейишади Е.Н. Князева и С.П. Курдюмов, — бу ночизиқли фикрлашни ўрганиш деганидир[7]. Яъни ночизиқли фикрлаш муқобил вариантларни топиш ва ўйлаш, мураккаб системаларнинг ривожланиш суратини англаш ва ўзгартириш имконини беради.

Синергетик фикрлашни кенг ва самарали жорий этиш учун уни нафақат илм даргоҳларида, балки ўрта таълим ва ижтимоий тарбия жараёнида ҳам қўллаш керак. Яъни ҳар бир тарбия берувчи таълим берувчи қайси соҳа ва мутахассислигидан қатъий назар синергетик фикрлаш ва тафаккур қилиш қобилятига эга бўлиб, ёшларни ҳам шу услуб асосида билим бермоғи лозим.

Методик фанда синергетик фикрлаш бу таркибий қисмлари эҳтиёж, мотив ва фаолият мақсадини ўзига жамлаган стратегиялар, вариантлар ва концепцияларнинг ўз-ўзини ташкиллаштирувчи системаси сифатида белгиланади. Шу нуқтайи назардан, синергетик фикрлаш услубини шакллантириш эвристик фикрлаш доирасини кенгайтиради ва олий ўқув юртлари ҳамда илмий тадқиқот институтларида фалсафа фанини ўқитиш назарияси ва методологиясини такомиллаштириш имконини беради. Синергетика назариясига мувофиқ ўқув жараёнини уч босқичга ажратиш мумкин бўлиб[8], уни олий ўқув юртида талабаларга таълим бериш ва илмий тадқиқотчилар фаолиятига қўллаш ҳам самаралидир:

1-босқич. Хаосни ўз-зини янгилаш усули сифатида ишлатиш. Хаос системанинг мувозанатсизлик ҳолати, шунингдек эволюция аттрактори ва мураккаб структуралар ичидаги тузилмалар ривожланиш суръатларини синхронлаштириш орқали структураларга жамловчи куч ҳисобланади.

2-босқич. Бифуркация нуқтасини ташкиллаштириш. Диссипатив система чалкашиб кетганда, у беқарор ва эгилувчан бўлади. Системага бу ҳолатда кучли таъсир талаб қилинади. Бу жараёнда инсоннинг юқори интеллектуал, ҳиссий ва маънавий зўриқиши унинг ички (ақлий, ҳиссий, маънавий) олами сафарбарлигини оширади. Бундай ҳозирлик фикрлаш мослашувчанчилигини шакллантиради, ҳиссий барқарорлик беради ва ўзаро алоқа қобилиятини ривожлантиради.

3-босқич. Бошқа тартиб даражасига ўтиш. Дастлабки икки босқичдан қийналган система бошқача ҳаракатланишга қодир бўлади. Ҳатто озгина таъсир уни кўпроқ тушуниш ва юқори даражада ҳаракатланишга етаклайди.

Бундан ташқари, илмдан узоқ бўлган ҳар бир одамга маълум бир шаклланган синергетик тафаккур орқали синергетик фикрлаш кўникмасини шакллантириш методикасини ишлаб чиқиш бугунги давр талабидир. Зеро синергетик фикрлаш доирасида инсон ўз-ўзини ташкиллаштирувчи яхлит тизим сифатида намоён бўлади ва айни вақтда борлиқни ҳам шу назар ила кўриш имконига эга бўлади. Тарихий тараққиёт ҳам замонавий тафаккур тарзи шаклланиши учун янги мафкура заруриятини намоён этмоқда. Бу зарурат ҳозирча синергетик тафаккурдир. Бироқ уни ҳаддан зиёд идеаллаштириш ҳам мақсадга мувофиқ эмас.

Хулоса. Масаланинг муҳим томони шундаки, инсоният ўзи юзага келтирган муаммоларни ҳал этиш қобилиятига эга, бунинг учун фақат янги услуби орқали янгича ёндашув зарур эди ва бу услублардан бири бу синергетик тафаккур услубидир.

Биринчидан, фан ва фалсафада синергетик тафаккурни шакллантириш методи янги билимлар ва илмий ғояларни яратишга муҳим ҳисобланади

Иккинчидан, синергетик тафаккур тарзини ўрта мактабларда, олий ўқув юртларида ҳам ўргатиш ва ўқитиш зарур;

Учинчидан, ҳар қандай илмий ё ноилмий фаолиятда синергетик тафаккур услубидан фойдаланиш фаолият самардорлигини оширди.

Тўртинчидан, ночизиқли тафаккур тарзи асосида ҳар бир инсон оламга янгича қараш имконига эга бўлиш баробарида, инсониятни танг ҳолатга келтираётган муаммоларни ечишга муҳим дастуруламал бўла олади.

Бешинчидан, барча фалсафа ва фанга оид ўқув қўлланма ва дарсликларни синергетик тафаккур тарзи асосида қайта кўриш ва таҳлил этиш лозим.

Олтинчидан, янги Ўзбекистонда олиб борилаётган ислохотларнинг туб моҳияти ва келажакдаги амалий самардорлиги учун синергетик тафаккур кўникмаси шаклланган бўлиши керак.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Мирзиёев Шавкат Миромонович. Нияти улўғ халқнинг иши ҳам улўғ, ҳаёти ёруғ ва келажакдаги фаровон бўлади. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ. 2019. -400 б. Б.39.
2. Князева Е. Н., Курдюмов С. П. Синергетика и принципы коэволюции сложных систем. //spkurdyumov.ru/.../sinergetika-i-principyu-koevolucii-slozhnyx-sis...
3. Сапронов М.В. Концепции самоорганизации в общественности: мода или необходимость? (Размышления о будущем исторической науки) // Общественные науки и современность. 2001. № 1. С. 155-156.
4. Дружкин А.А. Синергетическая парадигма как новый стиль научного мышления / А.А. Дружкин // Правовая политика и правовая жизнь. – 2007. - №3. – Б.201-202.
5. Иванчихин В.Г. Синергетическое видение креативного мышления / В.Г. Иванчихин // Молодой ученый. - №4. – 2009. – Б.256-259.
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/murakkab-izhtimoiy-tizimlarda-z-zini-tashkillashtirish-modelining-rni/viewer>.
7. Князева Е.Н. Трандисциплинарность синергетики: следствия для образования / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов // Синергетическая парадигма: Человек и общество в условиях нестабильности. – М.: Прогресс – Традиция, 2003. – С.356.
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-formirovaniya-sinergeticheskogo-myshleniya-na-urokah-fiziki-v-malokomplektnoy-shkole/viewer>
9. Rizaev I. Synergetics in Social Systems and its Possibilities //Global Scientific Review. – 2022. – Т. 10. – С. 62-69.
10. Turayev B. O. Sinergetika: mohiyati, qonuniyatlari va amaliyotda namoyon bo'lishi //Т.: Navro'z nashriyoti. – 2017. – С. 12-13.
11. Alikulov S. A., Rizaev I. I. Methodological problems of research of social systems //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 2. – С. 717-720.
12. Usmonov F. N. The role rationalization in the acceleration of life sequence //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 3. – С. 227-229.
13. Ergasheva M. The synergistic nature of the struggle between good and evil in Zoroastrianism //Theoretical & Applied Science. – 2015. – №. 9. – С. 28-32.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 9 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).